

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Julius Zeyer

- *Na fotografii je Julius Zeyer spolu s lumírovci. Zopakujte pojem lumírovci, jaký měli program a koho pravděpodobně vidíte na fotce.*
- *Odůvodněte pravopis slova lumírovci.*

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Jako **LUMÍROVCI** bývá označována skupina spisovatelů 70. a 80. let 19. století sdružující se okolo **ČASOPISU LUMÍR**. Společně s ruchovci tvořili novou generaci spisovatelů, která přebírala vliv po odcházejících májovcích. Jejich největší snahou bylo **POVZNĚST ČESKOU LITERATURU NA EVROPSKOU ÚROVEŇ**. Prostřednictvím překladů (především z románské literatury) uváděli do české literatury **EVROPSKÉ TRENDY, JAK TEMATICKÉ TAK FORMÁLNÍ**. Literárně hodně experimentovali, objevují se u nich například dosud v české literatuře neobvyklé básnické formy – sonet, gazel, rondel. Neztotožňovali se s požadavkem, že literatura má především sloužit národu. Filosofickým základem jejich tvorby se stala myšlenka, že lidstvo se neustále vyvíjí k humanitě.

Na fotce jsou lumírovci: J. Zeyer, J. V. Sládek, J. Vrchlický v roce 1879

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Julius Zeyer

*Julius Zeyer (26. duben 1841 Praha – 29. ledna 1901 Praha) byl český prozaik, dramatik a básník velkých epických skladeb. Odborníky bývá většinou řazen k **lumírovcům** a je rovněž označován za jednoho z nejvýraznějších českých **novoromantiků**. V české literatuře a poezii stojí ve skutečnosti mimo hlavní literární proudy.*

- Zeyer pocházel z bohaté **francouzsko-německo-židovské** rodiny, jeho otec vlastnil velkoobchod s dřevem, který měl převzít.
- Po neúspěšném studiu na německé reálce proto krátce studoval na pražské technice, vyučil se tesařem ve Vídni a pak se vydal do západní Evropy na zkušenou.
- Neměl však sklon k podnikání, **chtěl cestovat, věnovat se svým uměleckým zájmům a literatuře**.
- **Ovládal několik jazyků** a stal se **znalcem starých evropských i orientálních kultur**.

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- Podnikl čtyři velké cesty do Ruska. Působil tam jako vychovatel a společník ve šlechtických rodinách, s nimiž procestoval mnoho zemí.
- Nejčastěji publikoval v **Lumíru**, ale také v Květech, Světozoru a Novém životě.
- Od roku 1887 žil a psal v ústraní **ve Vodňanech** a poslední rok života v Praze.
- Na sklonku života našel dlouho hledaný klid v katolické víře.

Víte, že...

V jeho díle se také často objevuje motiv **silného, citového přátelství mezi muži** (např. Román o věrném přátelství Amise a Amila) a až eroticky laděné popisy krásy mladých mužů (např. Vyšehrad, úvod Ondřeje Černyševa nebo postava Inulta ze Tří legend o krucifixu). Na základě těchto faktů a pečlivého rozboru jeho díla došla řada literárních vědců a historiků k závěru, že Julius Zeyer byl s největší pravděpodobností **homosexuál** či snad bisexuál. Této teorii nasvědčuje i Zeyerova osobní korespondence, v níž se opakovaně zmiňuje o jakémsi svém **velkém a strašném tajemství**, o svých pocitech osamělosti, smutku a vydědění ze společnosti. Pravdou je také to, že se nikdy neoženil a není ani známo, že by měl vážný partnerský vztah se ženou. Mezi jeho velmi blízké přátele však patřilo hned několik žen, s nimiž si velmi dobře rozuměl – zde je třeba zmínit především Annu Marii Stoneovou, slečnu Kershawovou nebo Annu Lauermannovou Mikschovou.

Julius Zeyer **procestoval** na svou dobu obrovské množství zemí – již v mládí to byla oblast dnešního Rakouska, Německa a Francie, později také Nizozemsko, Belgie, Španělsko, Polsko, Rusko (zde se ocitl několikrát jako vychovatel), Slovinsko, Chorvatsko a také Afrika a řada dalších míst. Z cizích kultur si ale pro svou tvorbu vybíral jen to, co odpovídalo jeho osobní představě o kráse, ušlechtilosti a estetičnosti. Mýty a legendy těchto zemí tak přetvářel k

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

obrazu svému. V souvislosti s těmito náměty se u něj hovoří o tzv. **obnovených obrazech**.

Julius Zeyer po celý život **sbíral památky výtvarného umění**, které shromažďoval ve své vile v Praze - Horní Liboci (bydlel při ohradní zdi obory Hvězda). Zdědil, ale především sám nakupoval jak nábytek a další zařízení interiéru, tak originály soch, obrazů a klenoty, proslulá byla jeho sbírka prstenů. Dále sbíral sádrové odlitky slavných středověkých či renesančních artefaktů, zejména krucifixy a madony. Na cestách kupoval exotická díla mimoevropského původu, zejména z Dálného Východu. Jeho sbírka z větší části přešla odkazem do **Národního muzea**, exotika jsou uchovávána v **Náprstkové muzeu**.

Julius Zeyer byl v osobním životě velmi **komplikovaný člověk**. Svými přáteli byl označován za člověka **něžného a křehkého**. Z jeho korespondence víme, že po celý život trpěl **depresemi a úzkostnými stavy**. Jak již bylo uvedeno výše, někteří autoři z různých indicií dovozují jeho homosexualitu nebo přinejmenším „homoerotickou konstelaci“, což bylo v té době společensky zcela nepřijatelné. Velmi také trpěl celoživotní **osamělostí** a dost precitlivě reagoval na nepříznivé kritiky svého díla a malý zájem čtenářů.

Poslední léta života prožil **ve Vodňanech** a v samém závěru se uchýlil ke svému blízkému příteli a mecenáši Josefu Hlávkoví na jeho zámek v **Lužanech** a pak do jeho pražského paláce. Občas pobývá v Praze také u své sestry Heleny Jungfeldové, u níž umírá 29. ledna 1901 na **selhání srdce**. Ačkoli si přál být pohřben na lesním hřbitově u Vodňan, odpočívá jeho tělo v Praze na **Slavíně**, kam byl uložen **jako první** 31. ledna 1901.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

DÍLO:

Těžištěm tvorby **epická poezie a próza**

Vycházel z dávných **pověstí, hrdinských zpěvů, mytologie**

Hrdinové: záhadní hrdinové nespokojení s prostředím, schopní pro čest, přátelství a víru obětovat život

Román o věrném přátelství Amise a Amila – z doby rytířské Francie

Tři legendy o krucifixu - o osudech lidí, kteří díky utrpení dospěli ke spáse

Radúz a Mahulena – pohádková hra

- *Podívejte se na filmové zpracování hry od režiséra Petra Weigla z roku 1970. V hlavních rolích Magda Vašáryová a Jan Tříska.*

<http://www.youtube.com/watch?v=0E2dMljDfcl> (ukázka)

Jan Maria Plojhar – próza s autobiografickými prvky. Předjímá dekadenci českým typem tzv. **zbytečného člověka**.

- *Vysvětlete literární typ **zbytečný člověk**. V jaké knize jste se s tímto typem setkali?*

Novela – **Dům u Tonoucí hvězdy** – varuje před nebezpečím hrozícím civilizacím

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

LEGENDY O KRUCIFIXU

(1895)

SAMKO PTÁK

Děj legendy je situován do vysokých slovenských hor. Samko vzpomíná, jak v domě uprostřed přírody strávil své dětství s rodiči, které mu zabili cizí vojáci, a roky svého jinošství s prabábou, o kterou přišel, když jej vojáci místního pána odvedli k němu na náročnou stavbu velkého hradu. Dlouhá léta tam ve skromnosti trpěl ponížení nejen od vojáků pána, ale i od spolupracujících dělníků. Jedinou útěchu našel u ptáků, mezi kterými v dětství vyrůstal a porozuměl jejich řeči. Tam dostal přezdívku Pták. Když byla stavba hradu dokončena, pán dělníky rozehnal, aby je nemusel živit. Samko zjistil, že se nemá kam vrátit, a tak se toulal po horách jako žebrák od stavení ke stavení. Jednou se dostane do většího města, je raněn a probere se až na podlaze kostela mezi mrzáky a raněnými. Tam se při bohoslužbě zjeví Kristus a zbaví raněné jejich utrpení. Samkovi to pomůže nalézt svoji vnitřní sílu. Odchází těžkou cestou do hor, živí se jen lesními plody, až najde bohatý klášter. Mniši mu pomohou a přijmou ho mezi sebe. Samko má pocit, že se dostal do ráje. Ale i tito zbožní muži jej považují za blázna, když se seznámí s jeho životním příběhem. Po straně se mu stejně jako jiní lidé vysmívají....

(...) Na břehu řeky stála bílá chaloupka a za ní vlnila se dvě malá pole, rozdělená potokem a řadou olší. Jedno modré, kde kvetl len, a druhé zlaté, kde zrál žito. U dveří chaloupky sedávala vždy po celé léto jeho prabába a předla. Na jaře obstarával Samko pečlivě ta pole, zapřáhal se do pluhu jak otec jeho před ním, a prabába, **odložíc** svou přeslici, orala. Dlouhé její, bílé jako mléko vlasy vlály větrem jako hřiva a plný její, posud silný a zvučný hlas žehnal brunátnou zem, dýchající svěží vůni a slibující chléb. Prabába byla moudrá a svatá. Rozuměla řeči lesních ptáků a velká byla se od nich dověděla tajemství. Samko začínal jim rozuměti též a naučil se odpovídat jim, uměl zpívat jako drozd, klokotat jako slavík, hvízdát jako kos. I skřeky orlů dovedl ze sebe vyrážet, neb byl často dostupil až k jejich doupatům na štítech Tater, a když visel někdy v nebezpečnosti života mezi propastmi, na jejichž dně hučely vody, a mezi oblaky, vynucovala mu úzkost tytéž zvuky, jaké vydávali orlové, tlukoucí křídly ve strachu o svoje mladé, jež Samko v hnízdách jejich hladil. Nepotřebovali se však báti, Samko neublížil nikdy tvorů živému, ani brouku, ani

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

mušce, ani ptáku, a temný les a slunná niva jej znaly a milovaly. Ptáci byli jeho druzi, žádný se neplašil, blížil-li se mu Samko, naopak přilítali rádi k němu, kdekoliv se objevil. Šel-li tmání, doprovázeli jej pěnkavy a drozdi, seděl-li na prahu domku a pojídal-li, přilítali kosi na hody a jedli s ním z jedné mísy, vlekl-li polem pluh, poletoval skřivánek vedle něho podél brázdy a zpíval mu. Samko miloval skřivana nejvíce ze všech okřídlených druhů svých, neboť ze všech ptáků byl skřivan nejsilnější lásky schopen pro Pána našeho, Krista, jehož život Samko z vypravování prabáby dopodrobna znal. Když Kristus vstal z mrtvých, zaradovali se ptáci jásavě, byli po čas, co v hrobě ležel, smutně mlčeli, a nyní prosili prý Spasitele, by s ním zůstati směli navždy. Když Pán jim řekl, že na nebe vystoupí, chtěli ptáci mermomocí za ním. Letěli, letěli, ale poznenáhlu umdlévali, když Kristus pořád výš a výše, tak závratně vysoko se vznášel do slávy nebeské. Padali k zemi jeden po druhém, až nezbyl už než jediný skřivan, ten však letěl pořádě, i tenkrát, když už i orel dále vznášeti se nedoved. Měl takovou po Synu člověka mocnou touhu, útlý tvor, že orla silnějším se nadšením svým stal a nad ním v letu vítězil. Když ale k slunci dolétl, osmáhla

mu ta nesmírná nebes vatra perutě tak krutě, že ubožák posléz raněn k zemi sklesl do trávy, odkud ještě za Pánem píseň svou sílal, jasnou jako stříbro, prorážející modro nebes jako paprsek. Kdykoli skřivan Samkovi sedl na ruku, líbal mu dojmout ta osmáhlá jeho křídla, a švehol, kterým Samko s ptákem o svých citech mluvil, měl pak věru sladkost, zbožnost a vzlet skřivanci písně. Pro hrdličku měl Samko také zvláštní něhu, protože si s ní Kristus co nemluvně někdy v kolébce své hrával. Jednou ji Panna Marie přivázala svým opálovým pásem za krček, aby božskému dítěti neuletěla, a tak zůstal ptáku kolem hrdla na památku pruh, a proto asi směje se hrdlička tak krásně, tak radostně, že vzpomíná na ty chvíle, kdy růžovým zobáčkem se růžovějšího ještě tílka krále světa dotýkati směla, toho těla, jež později umučení za nás vydáno bylo.

To vše věděl Samko od své prabáby, která rozuměla řeči lesních ptáků, od nichž se byla naučila tajemství věčného života. Tajemství ono, kteréhož sama užívatí nechtěla, mínila někdy svěřiti Samkovu otci, ale rozjímala o tom příliš dlouho, je-li věčný život na zemi štěstím či břemenem, rozmyšlela o tom tak dlouho, až jednoho večera divocí jezdcí se zjevili v samotě lesní u bílé chaloupky a hospodáře, Samkova otce, svévolně zabili. Žena jeho zšílela hrůzou, když jeho horká krev jí stříkla do tváře, těkala od té doby jako plachá laň horami a doly a nářek její prorážel nebe. Naříkala tak dlouho, až srdce její puklo. Samko byl tehdy ještě útlým dítětem a zůstal prabábě co zbytek celé její rodiny. Rostl s ptáky a se stromy daleko od lidí, které jen sem tam jako rychle mizící mátohy

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

vídal. Prabába učila jej mnoho, ale tajemství věčného života mu nezjevila, smutná její duše cítila příliš tíži pozemského bytí, a věděla příliš zřejmě, že pro každého z nás vzchází černý den osudu, jehož těžký stín do slabého světla našeho žití padá, aby nikdy více nezmizel, a že nemůže tedy býti blahem vlékatí za sebou donekonečna chmuru smutných upomínek svých.

Černý den osudu! Jako pro každého vzešel též pro ubohého Samka. Bylo mu tenkrát asi patnáct let. Zjevili se navečer jednou znenadání opět divocí jací jezdcí v lesní samotě u řeky a pravili Samkovi, že ne pouze on, ale i ten boží les a to milé, zlaté pole, ten bílý dům a vůbec vše, na čem zde oko počínouti může, patří prý nějakému pánu. Ten pán že nyní má osoby Samkovy třeba, a že Samko tedy půjde s nimi. Mezi tou rozmluvou přišlo ještě více jezdců, honili před sebou jako nějaké stádo celý dav provazy k sobě svázaných lidí, nad jejichž hlavami práskali biči. Jeden z jezdců slezl a blížil se Samkovi s poutem. Samko, překvapen, vyrazil ze sebe skřek jako orlí a chopil se sekery k obraně jako napaden vlkem, ale přemohli jej snadně se surovým smíchem, a když prabába jeho loupežníkům lála a je proklínala a šílena zoufalstvím se na ně vrhala, zapálili chalupu, hodili stařenu do plamenů, kde bídně zahynula a s ní zároveň všechny vlaštovky hnízdící na dřevěné římse domku, všechny hrdličky smějící se v síni. Svázaný Samko díval se zkamenělý hrůzou na strašný ten výjev. A druhý den začalo se s rubáním lesa na úbočínách a Samko a ti ubožáci svázaní k sobě provazy musili kácet i kmeny těch starých jasanů a sosen, jedlí a dubů, těch omšených sloupů zelené svatyně, kde vyrostl. Ptáci prchali polekáni ze stinného domova klesajícího v prach, ale druh jejich, méně šťastný, musil pomáhati stromy k příkrým svahům vlékatí, odkud se sválely hluboko, hluboko dolů na rovinu. Slyšel ty pravěké velikány hvozdu úpěti, slyšel větve jejich praskati, lámati se, slyšel je dunět a hřmít tam dole, kde dopadnuvše jako mrtvolý ležet zůstaly. Srdce jeho pukalo. Hleděl za ptáky prchajícími na vysoké štíty, na výsluní modrých hor, hleděl k popeli domu, v němž bělela se kostra jeho prabáby, hleděl na rozdupaná pole, kde se koně těch divokých násilníků pásli, a v hlavě jeho byla tma. Proč jej Bůh tak trestal? Či byla snad země, v které se narodil, prokletá od věků do věků? A nesl každý její syn část té kletby? Zdálo se. Uchvatitelově jeho nedali mu však mnoho času k rozjímání. Hnali jej jako to ostatní stádo lidu biči práskající před sebou. Dověděl se brzy, k čemu jej potřeboval pán, kterému patřil. Stavěl ohromný, silný, tvrdý hrad, odkud měla hrůza váti v šířý kraj. Měla tvrz ta na vysoké skále stati, aby lid té porobě propadlé země už zdaleka věděl, komu se mu klanět sluší. Samko a ti ostatní nešťastníci byli k tomu přivlečeni sem, by stavěli. Zmírali únavou a prací, aby

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

pletli na sebe bič. Pět let úpěl Samko v té bídě, při stavbě valů a lámání kamenů v lomech. Po celý ten čas byl soumarem. Sílu svou jinošskou, jaro svého života, radost z pozemského bytí pochoval v těch lomech, v těch zdích a valech.

(...)

Tak uplynulo mu dlouhých, strastiplných pět let a hrad byl dostaven. Co nyní s tím lidem, který ho zbudoval? Nezbylo než rozehnati jej. Ať si hledá odlehlá místa, kde směl hlady zemřít. Sveřepí hajduci s dlouhými biči jezdili tedy na divokých koních do davu shromažďujícího se pod hradem a čekajícího rozkazu svého pána. Koně krušili lidi pod kopyty a rány bičů zasahovaly prchající. Krutý jeden šleh udeřil Samka v tvář a vryl mu tam jako na památku známku rabství krvavým pruhem.

(...)

Ale více už nedovedl mysliti. Slabost jeho jej přemáhala tak, že cítil, jak vrávorat a klesal. Mimoděk zachytil se řemene visícího vedle něho u dveří, jež nebyl posud zpozoroval, a padaje na zem, slyšel silné zaznění zvonu. Jako ve snu byl si ještě vědom, že dveře se otevřely, že jedna z těch bíle oděných postav nad ním se skláněla.

Pak, vysílen, hladem a žízní přemožen, tonul v hluboké mráкотě. Samko nevěděl, že klesl na prahu bohatého kláštera, a necítil, že jej odnesli dovnitř, dojmuti jeho bídou. —

(...)

Stalo se totiž, že Samko vešel jednou do jakési kobky, kde mnoho pohozených předmětů leželo, a z rumu a ze smetí čouhal tam starý, polozetlelý kříž. Samko začal ho vyhrabávat a uviděl, že to dřevěný krucifix. Byla to prastará, prostá práce. Samkovi bylo toho pohozeného božího obrazu ze srdce líto. Postavil jej ke zdi, umyl a očistil jej a vyklidil pak celou kobku. Nanesl tam posléze chvoj, uvil z ní věnce, které rozvěsil po stěnách, postlal dlažbu hustě polním kvítím a tak podobala se komora lesní nějaké svatyni. Otevřel okno, by tam světlo proudilo, a hned sedali ptáci zvědavě na vyzdívkou a štěbetali sladce, jako by Pána Krista baviti chtěli, čemu se Samko spokojeně usmíval. Klekl a hleděl vroucně na sochu. Tvář její byla zsinálá, smutná, zmučená, oči vyhaslé, na čele byly velké krůpěje krve, tělo bylo zubožené, všechna žebra jeho byla znát a z kolenou prýštila krev. Obličej byl hluboce výrazný, bylo neskonale mnoho vroucnosti a prostoty v pojmutí a v provedení toho krucifixu, ale vnitřní vysoký význam a cenu toho umění chápala už doba tak málo, jako ti mniši

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

prosté srdce Samkovo oceniti dovedli. Ta velká prostota byla však právě Samkovi dostupná, mluvila mocně k jeho tak hluboce cítící a tak světsky nevědomé duši. Plakal nad tím umučením a plakal též nad tím zavržením krucifixu do rumu a prachu a zapomenutí. Socha, která tak hleděla a tak trpěti se zdála, měla pro Samka duši. Nedovedl už na nic jiného než na ten živý obraz boží my sliti, ať chodil lesem pro dříví, nebo zahradou při práci. Po obědě mnichů přinesl tam jednou svou misku a usedl na práh. Ale lítostí nemohl jisti. Nezdál se ten Kristus na kříži hladem bled? Samko byl bolestí němý. Vstal a šel šerou komorou jako ve snách. Pozvedl oči své plaše k Ukřižovanému, oči plnicí se slzami, a rty jeho šeptaly nesměle: „Ubohý, na tebe zapomněli! Netrápí tě hlad? Jsi bled, tak bled!“ A oslepen téměř pláčem, pozvedl misku svou k Spasiteli a řekl: „Hoste drahý, není ti libo jíst?“ Tu schýlil dřevěný Kristus svou utýranou tvář, prosvětlenou náhle nevýslovně krásným úsměvem, rty jeho dotekly se pokrmu a Pán pojedl. Samko byl blažen. Od toho dne teprve věděl, co to jest plné, velké, neobsáhlé štěstí. Srdce jeho rozbřesko se jako vonná růže, duše jeho rostla jako' nesmírnost nebe a byla jako ono, plna hvězd! Den co den klečel před křížem a vyléval, poklady svých citů, nepoznané lidmi, před nohama Spasitelovými, jako drahý balzám Východu. Slova, jaká nebyl nikdy slyšel, přicházela mu na rty, zpěvy krásnější než všechno klokotání slavíků zněly mu v prsou a našel pro ně výraz lidský, nadšení mohutnější než perutě orlů a vichrů vznášelo ho do výšin azurných, kde démantové světy kroužily, a celá nesmírná hloub těch nebes našla místo v mezích nitra toho člověka, jehož přítelem byl Kristus! A Kristus, který všechny světy v dlani třímá, pro jehož velkost lidského pojmu není, byl denně hostem prostého Samka, jídal denně s úsměvem z jeho misky. Teď věru nebylo divu, domníval-li se Samko, že je v ráji, a všude, v zahradě, v lese, ve chodbách klášterních si to opakoval bez ustání s nadšením: „Trnitá byla cesta moje, ale došel, došel jsem po ní nebes!“

Zaslechli to lidé a smáli se mu čím dál tím více, aniž by o tom zvěděl. Tu zavítali jednoho dne tři cizí biskupové do kláštera, kde je skvěle hostili. Byly nyní denně velké hody a jednou, rozjařeni vínem, vypravovali při nich mniši o Samkovi, jak myslí, že je v ráji, a jak se domnívá, oni že jsou blažení. Smích byl velký a jeden z biskupů přál si viděti prostomyslného Samka. Vstávali už od stolu a šli do zahrad hledati stín pod šumícími stromy a chlad u tryskajících vod. Šli kolem kobky, kde Samko právě s Kristem rozprávěl a o svůj pokrm s ním se dělil.

Jeden z mnichů zaslechl a poznal Samkův hlas, dal znamení, by všickni mlčeli, a celá společnost blížila se tak, s potlačeným smíchem, dveřím komory,

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

kteřé průvan byl otevřel. Samko, obrácen tváří ke krucifixu, neviděl na dveře a nevěděl, co se za ním dělo. Ale biskupové a mniši, připraveni na smích, padali na tváře, poraženi úžasem, neb spatřili Krista na starém kříži, nejbělejší šla z něho zář, měl hlavu skloněnou k Samkovi a pravil mu právě:

„Já u tebe, v tvém ráji, byl nyní dlouho dosti hostem, Samko můj, teď budeš u mne hostem ty, v ráji mém, kde zůstaneš navždy se mnou.“

Samko se usmál, a slyše zároveň za sebou šumot na kolena klesajících mnichů a biskupů, ohlídl se. Tu zpozorovali všicci, jak byl Samko krásný, že měl oči jako hvězdy, vlasy jako paprsky slunce a tvář vznešenou tou nekonečnou dobrotou, tou bledostí, způsobenou velkým odříkáním celého života a dlouhým utrpením svým. Měli všicci slzy v očích a divili se mniši, jak bývali posud slepí! Běльмо jim padalo z očí a poznávali rázem, jak vysoko nad nimi všemi stál ten prostý, věřící, vřele a prostě milující Samko, a vešli do kobky a klaněli se mu a padali před zázračným krucifixem na tváře. Ale Samko jim nerozuměl, oči jeho bloudily, duše jeho chystala se k odchodu do onoho ráje, kam volal ji k sobě Kristus, Pán náš nejsladší. Biskupové podporovali Samkovu klesající hlavu a převor kláštera pravil slavně: „Ty umíráš, a nemůžem ti tedy vzdávati už pocty povinné! Jak rádi bychom tě nyní na rukou nosili! Duše tvoje oroduj za nás u Boha! Tělo tvé nám zůstane, a slibuji ti, že ti vystavíme pomník z mramoru, kam uložíme je, zahalené v zlatohlav.“

Umírající Samko zatřásl však hlavou.

„Pochovejte mě na křižovatce,“ pravil tiše, „bez kříže a nápisu, bez desky a bez rovu. Toť poslední má vůle.“

Pak ztichl. Ode rtů mu zašvelil tichý ptačí svist. To byl poslední jeho vzdech. Nehnul sebou více. Stěna za ním ale zmizela a mniši spatřili tam nebe tak temně blankytné až černé samou hloubkou, a nejhustší dešť zázračně krásných hvězd tam padal a tím mihotáním světél bylo v nesmírné dáli bílé vidmo Spasitelovo viděti, bylo to něco jako světlý pojem svatého úsměvu, a vidmo kynulo, a padajícími hvězdami, stezkou porostlou ne už trnům, ale liliemi vznášela se mátoha Samkova, libá jako vůně, bílá jako paprsek, vzdušná jako pták!

Celou noc trávili mniši v modlitbách. Ráno pak oděli tělo toho, jehož duše s Kristem byla, bílým rouchem a pochovali je na křižovatce, jak si to Samko přál. Připomínali si nebesky čistý úsměv, smutný a dojmavý, s kterým poslední to přání pronášel, a marně tázal se druh druhu, proč tomu asi, tak chtěl ten člověk milovaný Bohem, nepoznaný světem. Neuhodli. Neuhodli, že tomu proto chtěl,

evropský
sociální
fond v ČR

MSMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

poněvadž v posledním okamžiku svého pozemského bytí jako bleskem celý svůj život a jeho význam poznal. Chtěl, aby po jeho smrti se tak po srdci jeho šlapalo, jako po něm šlapáno bylo po celý jeho život. Vždyť křesaly všechny ty po něm deptající nohy tvrdými svými údery nevědomky jiskry z jeho srdce, jiskry lásky, kterými vzplanula v jeho nitru zář svítící mu nocí utrpení na trnovou tu cestu, která do ráje ho dovedla!

Úkoly pro práci s textem v hodině:

1. *Přečtěte si pohádku Boženy Němcové Pecko sprostáček Výbor II/ s. 88) a srovnejte její jednotlivé motivy se Zeyerovou legendou Samko Pták.*
2. *Zopakujte si pojem LEGENDA. Jaké legendy znáte a v jakém jazyce byly napsány?*

Legenda je slovo odvozené z latinského *ad legendum* = co se má, musí číst, co je určeno ke čtení. Legendy se, snad již od dob svého vzniku, dělí na tři základní části. 1. okolnosti narození, 2. život (lat. *vita*), 3. posmrtné skutky. Právě poslední z nich bývá chápána jako stěžejní.

3. *Je Zeyerův příběh právem označen jako legenda?*
4. *Všechny tři legendy v knize spojuje ústřední motiv křucifixu, který hraje v příběhu klíčovou roli. Vysvětlete pojem **křucifix**.*

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

5. *Vyložte závěr legendy.*
6. *Porovnejte Zeyerovu legendu např. s **Karáskovou Gotickou duší** nebo s jinou legendou.*

... Poslední vzepětí žánru legendy nastává na přelomu 19. a 20. století. Jednalo se zejména o autory tradičně orientované, nebo tzv. Katolickou modernu. S touto skupinou spolupracoval i Julius Zeyer.

7. *Určete označený slovesný tvar **ODLOŽÍC**.*
8. *Nahradte podtržené výrazy.*